

О.В. Назаренко, доц., канд. екон. наук, О.І. Волошина, магістрант
Сумський національний аграрний університет

Організація системи внутрішнього контролю підприємства в умовах сільськогосподарського виробництва

У статті проведено дослідження сучасного стану, сформовано авторське визначення поняття "внутрішній контроль", визначено елементи та запропоновані вимоги щодо ефективного функціонування системи внутрішнього контролю сільськогосподарського підприємства.
внутрішній контроль, моніторинг заходів контролю, процедури контролю, середовище контролю, система внутрішнього контролю

Вступ. Для успішного функціонування сільськогосподарського підприємства, збільшення виробництва продукції і зниження її собівартості, удосконалення господарського механізму і механізму управління всіма ланками діяльності необхідно здійснювати повсякденний внутрішній контроль та експертизу як окремих процесів, так і діяльності підприємства в цілому.

В сучасних умовах господарювання виникає необхідність постійного контролю за раціональним використанням за призначенням матеріальних засобів, виконанням зобов'язань перед державою по податкам та іншим платежам, перед постачальниками і підрядниками, за своєчасністю погашення дебіторської заборгованості економічних суб'єктів, а також за правильністю організації і веденням бухгалтерського обліку та складанням фінансової звітності.

Аналіз останніх досліджень. Значний внесок у розвиток наукової думки щодо внутрішнього контролю зробили такі автори, як М.Т. Білуха, В.В. Бурцев, Ф.Ф. Бутинець, Б.І. Валуєв, А.В., Є.В. Калюга, М.В. Кужельний, А.М. Кузьмінський, В.Я. Савченко, В.В. Сопко, Б.Ф. Усач, В.О. Шевчук.

Питання оцінки внутрішнього контролю в процесі проведення зовнішніх перевірок розглянуті в працях С.М. Бичкової, Ю.А. Данилевського, Н.І. Дорош, Л.П. Кулаковської, Л.Г. Макарової, О.А. Петрик.

Однак, окремі питання теорії і практики організації та функціонування системи внутрішнього контролю підприємств аграрної сфери України недостатньо вивчені і вимагають поглибленого дослідження.

Метою дослідження є аналіз сучасного стану та вдосконалення процесу функціонування системи внутрішнього контролю окремо взятого суб'єкта господарювання в умовах аграрного виробництва.

Виклад основного матеріалу. Наповнення функцій внутрішнього контролю конкретним змістом залежить від особливостей діяльності підприємства. Завдання конкретної служби можуть бути різними залежно від специфіки роботи підприємства, особливостей його організаційної структури та завдань, які ставить перед собою адміністрація в даний момент.

На рис. 1 наведено підходи різних авторів щодо визначення поняття внутрішнього контролю.

Згідно Міжнародного стандарту аудиту (МСА) 315 “Розуміння суб’єкта господарювання і його середовища та оцінка ризиків суттєвих викривлень” внутрішній контроль є процесом, який формує і залучає осіб, наділених керуючими повноваженнями, керівництво і інший персонал, щоб забезпечити обґрунтовану впевненість з точки зору забезпечення надійності бухгалтерської (фінансової) звітності і результативності операцій і відповідності їх вживаним законам і нормам. Іншими словами, це означає, що внутрішній контроль визначається і реалізується для усунення визначених ризиків бізнесу, які погрожують досягненню поставлених цілей.

Рисунок 1 – Визначення поняття внутрішнього контролю

Таким чином, формування внутрішнього контролю спрямоване на створення можливості для керівників економічного суб’єкта знижувати з його допомогою бізнес-ризик і готувати надійну бухгалтерську (фінансову) звітність, що відповідає діючим законам і іншим нормативним актам.

З введенням МСА 315 зазнала зміни і класифікація складових частин системи внутрішнього контролю. Відтепер вона містить наступні елементи:

- середовище контролю;
- процес оцінки ризиків суб’єкта господарювання;
- інформаційні системи, в тому числі пов’язані з ними відповідні бізнес-процеси, що стосуються фінансової звітності, та обмін інформацією;
- процедури контролю;

➤ моніторинг заходів контролю [3].

Згідно МСА 315 аналіз внутрішнього контролю необхідно здійснювати в розрізі п'яти вказаних компонент. В той же час оцінка системи внутрішнього контролю повинна поєднувати оцінку якості процедур контролю і ефективності їх застосування. При цьому користувач даних, отриманих в процесі здійснення внутрішнього контролю, повинен оцінювати систему внутрішнього контролю на основі свого професійного судження з точки зору ризику суттєвого викривлення бухгалтерської (фінансовою) звітності. Користувач (замовник) повинен зважати на усю специфіку внутрішнього контролю, здійснюваного за допомогою систем, заснованих на застосуванні обчислювальної техніки і відповідних технологій.

Узагальнивши і систематизувавши підходи вітчизняних та зарубіжних учених-економістів, щодо трактування сутності внутрішнього контролю через суб'єктивний підхід, ми дійшли висновку, що внутрішній контроль являє собою сукупність методів, способів та прийомів, які використовують суб'єкти контролю для забезпечення відповідності фінансово-господарської діяльності підприємства діючій нормативній базі, збереженню майна та інформації, попередженню зловживань та помилок, належній організації обліку та звітності. Його необхідно розглядати як складову всіх функцій у загальній системі управління.

Контроль, як функція управління, підпорядкований вирішенню завдань системи управління. При цьому контроль є причиною, а облік – наслідком. Управління без зворотного зв'язку (без обліку), втрачає ефективність, перетворюється у фікцію [4].

Елементами системи внутрішнього контролю сільськогосподарського підприємства визначено: об'єкти, суб'єкти, середовище, процедури та моніторинг проведених заходів.

Об'єктом внутрішнього контролю виступає фінансово-господарська діяльність, включаючи діяльність облікових, економічних, управлінських, інженерно-технологічних служб; статистична, фінансова, податкова та інша звітність підприємства.

Суб'єкти внутрішнього контролю аграрного підприємства представлено на рис. 2.

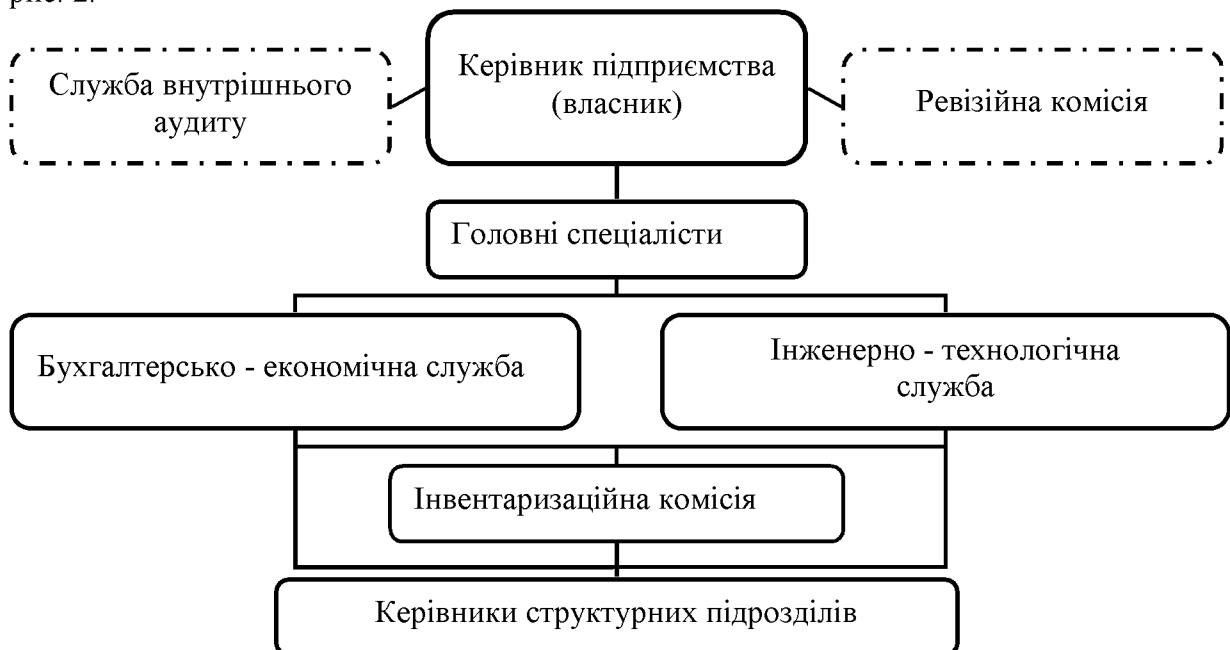

Рисунок 2 - Суб'єкти внутрішнього контролю аграрного підприємства

Середовище внутрішнього контролю (контрольне середовище) включає в себе:

- організаційну систему (розподіл функціональних обов'язків, повноваження)

та відповідальність, організаційна структура та взаємозв'язок підрозділів);

- систему документації та інформації (контроль документального оформлення документів, складання графіків руху документів, контроль відображення операцій в облікових регістрах, засоби комунікації та шляхи передачі і накопичення інформації, аналіз отриманих даних для прийняття управлінських рішень);

- кадрову політику (формування штату, підвищення кваліфікації, оплата праці, контроль виконання професійних обов'язків);

- матеріальні засоби захисту (наявність спеціально обладнаних приміщень, сигналізації, сейфів, охорони, застосування систем кодів, паролів та інших засобів проти несанкціонованого доступу до інформації);

- зовнішні перевірки контролюючими органами [3].

Процедури внутрішнього контролю являють собою сукупність прийомів документального (зустрічні, формальні, логічні, нормативно-правові, експертні, аналітичні перевірки, тощо) та фактичного контролю (інвентаризації, спостереження, лабораторний аналіз, тощо). У системі контролю сільськогосподарських підприємств поряд із загальними методичними прийомами досліджень, що мають універсальне значення, застосовують також спеціальні, властиві лише господарським процесам і операціям у цій галузі економіки. Так, при проведенні контрольних перевірок, які здійснюються в ході технологічного процесу в сільськогосподарському виробництві, виділяють контрольне збирання врожаю, контрольний удій молока та ін.

Моніторинг заходів контролю є процесом оцінки якості процедур контролю за результатами їх реалізації. Він передбачає оцінку структури та функціонування процедур контролю на своєчасній основі і вживання необхідних виправних заходів. Моніторинг здійснюється з метою забезпечення подальшої ефективності в реалізації заходів контролю.

Функції внутрішнього контролю визначаються керівництвом або власником підприємства залежно від змісту і специфіки його діяльності, обсягів, показників, системи управління. Однак можна виділити ряд типових функцій, притаманних внутрішньому контролю і відмінних від зовнішнього, незалежно від особливостей діяльності підприємства, на якому він проводиться, зокрема:

- зменшення ризиків у проведенні операцій, пов'язаних з ефективним використанням ресурсів;

- вивчення стану бухгалтерського обліку, його моніторинг та розробка рекомендацій щодо удосконалення даної системи;

- дослідження бухгалтерської й оперативної інформації, включаючи експертизу засобів і способів, що використовуються для визначення, оцінки, класифікації такої інформації, і складання на її основі звітності, а також спеціальне вивчення окремих статей звітності;

- перевірку виконання законів та інших нормативних актів, а також вимог облікової політики, інструкцій, рішень і вказівок керівництва або власників;

- вивчення й оцінку контрольних процедур у структурних підрозділах підприємства;

- перевірку наявності, стану і забезпечення збереження майна;

- роботу над спеціальними проектами і контроль за окремими елементами структури внутрішнього контролю;

- оцінку використовуваного підприємством програмного забезпечення;

- спеціальні службові розслідування окремих випадків, за завданням керівника;

- розробка і подання пропозиції щодо усунення виявлених недоліків і пропозицій з підвищення ефективності управління.

Перебудова господарського механізму в країні потребує вдосконалення всієї системи контролю (в тому числі внутрішнього), яка має відповідати сучасним умовам господарювання. Насамперед це стосується нормативно-правового забезпечення внутрішнього контролю сільгосп підприємств.

Висновки. В умовах реформування сільськогосподарських підприємств, посилення їх самостійності контроль наближається до виробництва. Внутрішній контроль має зайняти одну з основних складових у його структурі. Він покликаний забезпечити систему управління достовірною інформацією про фінансово-господарську діяльність підприємства, сформувавши пакет інформації для управлінського персоналу з метою прийняття ним ефективних управлінських рішень. Залежно від організаційно-правових форм аграрних підприємств ми пропонуємо такі суб'єкти внутрішньогосподарського контролю: власник, ревізійна комісія, керівник, служба внутрішнього аудиту, головні спеціалісти підприємства, бухгалтерсько-економічна служба, інженерно-технологічна служба, інвентаризаційна комісія, керівники структурних підрозділів.

Як висновок, необхідно зазначити, що ефективною слід вважати роботу системи бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю за умов виконання наступних вимог: оригінали документів, що підтверджують здійснення фінансово-господарських операцій правильно заповнені за встановленими формами і відповідно до встановлених вимог; зафіксовані особливості операцій, які мають суттєве значення для обліку та звітності; фінансова звітність складена у відповідності до вимог П(С)БО, за встановленою формою, всі показники взаємопов'язані та співставні, інформація своєчасно доведена до внутрішніх та зовнішніх користувачів.

Список літератури

1. Акентьєва О. Б. Підвищення економічної ефективності внутрішнього контролю підприємства: автореф. дис... канд. екон. наук. : спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами» / О. Б. Акентьєва. – Донецьк, 2007. - 20 с.
2. Виговська Н. Г. Внутрішньогосподарський контроль та внутрішній аудит: порівняльний аспект / Н. Г. Виговська // Вісник Житомирського державного технологічного університету. - 2005. – № 1 (31). – С. 45-54.
3. Міжнародні стандарти аудиту, надання впевненості та етики : видання 2007 року. / пер. з англ. мови О. В. Селезньов, О. Л. Ольховікова, О. В. Гик, Т. Ц. Шарашидзе, Л. Й. Юрківська, С. О. Куліков. – К. : ТОВ «ІАМЦ АУ «Статус», 2007. – 1172 с.
4. Наочний посібник з аудиту : навчальний посібник / заг. ред. О. В. Вороновська, П. М. Майданевич. – Сімферополь : ПП «Підприємство Фенікс», 2011. – 285 с.

А. Назаренко, О. Волошина

Организация системы внутреннего контроля предприятия в условиях сельскохозяйственного производства

В статье проведено исследование современного состояния, сформировано авторское определение понятия "внутренний контроль", определены элементы и предложены требования для эффективного функционирования системы внутреннего контроля сельскохозяйственного предприятия.

О. Nazarenko, O. Voloshyna

Organization of internal control enterprise in the agricultural production

This article presents the current state of research, formed the author's definition of «internal control», defined elements and proposed requirements for the effective functioning of the internal control system of agricultural enterprises.

Одержано 04.10.11